

Nr 468.

Av herr Mogård, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om moderskapshjälp m. m.

Den enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 144 föreslagna lagen om moderskapshjälp innebär i princip, att samhällets hjälp vid havandeskap och barnsbörd anslutes till den för hela folket så viktiga sjukförsäkringen. Varje sjukförsäkrad barnaföderska skall garanteras såväl ersättning för förlossningsvård som visst kontant bidrag till de merkostnader, som uppkomma vid barnsbörd. Dessutom erhålla förvärvsarbetande anställda kvinnor ersättning för inkomstbortfall under den tid, de i samband med barnsbörden avhålla sig från arbete.

Ehuru jag helt ansluter mig till den föreslagna principiella uppbyggnaden av här ifrågavarande hjälpform, kan jag ej underlåta att påtala den allvarliga svaghet, som ligger i att moderskapsförsäkringen med avseende på de föreslagna förmånerna för dem, som ej kunna erhålla tilläggspenning — d. v. s. det stora flertalet barnaföderskor — är otillräcklig, varför en supplerande behovsprövad hjälpform — mödrahjälpen — måst bibehållas jämsides med moderskapsförsäkringen.

De sociala reformsträvandena i vårt land ha under en lång följd av år syftat till att inom socialförsäkringens ram skapa trygghet åt varje svensk man och kvinna, varvid alla varit överens om att man så långt möjligt bör komma ifrån systemet med individuell behovsprövning. För närvarande är det förutom socialhjälpen endast mödrahjälpen som i egentlig mening förutsätter en sådan form av prövning. Inom alla övriga hjälpformer utgår hjälpen antingen helt utan prövning av den sökandes ekonomiska förhållanden eller efter vissa normerade grunder, därest villkoren för att en speciell hjälp skall kunna utgå i övrigt äro uppfyllda. Det kan, som jag ser det, emellertid inte vara riktigt, att just den hjälp, som är avsedd att täcka normala merkostnader vid havandeskap och barnsbörd, i vissa fall skall kunna utgå först efter en behovsprövning. Och en behovsprövning, som — trots uttalandena vid mödrahjälpens tillkomst år 1937 — kommit att bli minst lika rigorös som prövningen av fattigvårdsbehov.

Om en kvinna blir sjuk eller arbetslös eller uppnår den ålder, då hon anses böra få draga sig tillbaka från produktivt arbete, är hon på grund av dessa förhållanden berättigad till hjälp utan behovsprövning i egentlig mening. Vid barnsbörd däremot skulle en del av hjälpen kunna fås

först efter individuell behovsprövning. Och om kvinnan får sådan hjälp, skall hon därtill vara tvingad att underkasta sig en detaljerad och närgående kontroll i konsumtionsdirigerande syfte!

Det framlagda förslaget fyller sålunda icke de krav som kunna ställas på en effektiv moderskapsförsäkring. Man går även förlustig den enhetlighet, som socialförsäkringsutredningen ansett vara en av grunderna för försäkringen. Detta betyder för samhällets del ökade administrativa kostnader och för kvinnorna att de i vissa fall måste söka hjälpen på två ställen. En annan viktig olägenhet är att en ekonomiskt illa ställd kvinna aldrig kan veta, om hon kommer att få mödrahjälp, och därför ej heller förrän beslut från mödrahjälpsnämnden föreligger — vilket kan draga flera veckor — har någon uppfattning om storleken av den sammanlagda hjälpen. Över huvud taget måste det vara ett angeläget intresse, att den generella hjälpformen ger garantier för att de *normalt* uppkommande merutgifterna vid barnsbörd bli täckta och att hjälpen kommer utan omgång. En trygghet i detta avseende är säkerligen bland det mest betydelsefulla i den förestående reformen. Varje kvinna bör veta att det är hennes rättighet att få en snabb och fullgod ekonomisk hjälp vid barnsbörd. Den frågan får en särskild betydelse i abortdiskussionen. Vetskapen om de ekonomiska betingelserna vid barnsbörd är väsentlig i det abortförebyggande arbetet.

När det så gäller mödrahjälp kan det knappast komma att få någon väsentlig betydelse i alla de unga och nya äktenskapen, enär de fastställda högsta inkomstgränserna ligga så lågt, att familjer, som ej tidigare ha barn eller ha endast ett eller två barn, mera sällan torde kunna påräkna mödrahjälp, även om mannens inkomst endast medger nödortfigt uppehälle för familjen. Och om också familjeförsörjaren vid barnets ankomst äger relativt god inkomst, så torde detta, i synnerhet i fråga om de unga äktenskapen, i många fall motvägas av skulder i samband med bosättningen eller från studietiden. Barnets ankomst blir alltför ofta en svår ekonomisk påfrestning. De ensamstående mödrarna torde likaså mera sällan komma att beviljas mödrahjälp, eftersom de väl som regel ha förvärvsarbete och därför skulle komma att få tilläggspenning.

Mödrahjälp kan därför antas i huvudsak komma att bli en hjälpform för familjer med mycket låga inkomster och flera minderåriga barn. Dessa familjer befinna sig många gånger i mycket svåra ekonomiska omständigheter och måste vända sig till socialvården för att få hjälp. Det är emellertid uppenbart, att även om hjälpen aktualiseras i samband med en barnsbörd, det här mestadels rör sig om ett sådant allmänt nödtillstånd, att den reguljära socialvården ändå behöver gripa in. Prin-

cipiellt och reellt är det fråga om hjälpbehov, som bäst täckas genom den allmänna socialhjälp. Det är svårt att se varför dessa behov vid just barnsbörd skola täckas av en särskild behovsprövad hjälp. Ingen har exempelvis ifrågasatt, att av sjukdom inträffad ekonomisk misär skulle avhjälpas genom en vid sidan av sjukförsäkringen utgående särskild behovsprövad hjälpform.

Moderskapsförsäkringen är avsedd att fylla en mycket viktig plats i socialförsäkringssystemet. När ett avgörande nu skall träffas om den definitiva utformningen av denna hjälp, får beslutet icke bli sådant, att man redan från början vet, att förmånerna icke komma att täcka de normala merkostnaderna vid barnsbörd, vilket måste vara minimikravet på moderskapsförsäkringen. Jag vill därför föreslå, att grundpenningen höjes från 270 kronor till runt 400 kronor och att mödrahjälpen i samband härmed slopas. Den ungefärliga nettomerkostnaden skulle uppgå till omkring tio miljoner kronor. För finansiering av denna merkostnad böra gälla samma regler som nu föreslagits för grundpenningen, varigenom statens andel skulle komma att avsevärt understiga det angivna beloppet.

Föredragande departementschefen har understrukt, att moderskapsförsäkringens införande skulle medföra, att mödrahjälpens andel i den samlade hjälpen vid barnsbörd skulle reduceras från inemot hälften till omkring en tiondel. Han har också anför, att detta synes honom stå i god samklang med utvecklingen inom socialpolitiken att låta generella hjälpformer efter hand ersätta behovsprövade sådana. Mot bakgrunden av vad ovan anförts anser jag att synnerliga skäl föreligga att låta även den återstående tiondelen av den behovsprövade hjälpen vid havandeskap och barnsbörd nu försvinna och ersättas av en fullgod moderskapsförsäkring.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen beslutar sådan ändring av de i propositionen nr 144 framlagda förslagen till lag om moderskaps-
hjälp liksom också i fråga om de härav betingade anslagsäskandena för budgetåret 1954/55, att grundpenningen höjes från 270 kronor till 400 kronor och att mödrahjälpen slopas.

Stockholm den 23 mars 1954.

Bertil Mogård.